

ΤΖΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΙΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

(1797 — 1842)

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Λαρδιᾶ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ δήμου Κορ-
θίου. Διατελέσας ἀρχιδιάκονος τοῦ αἰοδίου ἐθνομάρτυρος οί-
κουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' κατὰ τὴν πρώτην
πατριαρχίαν του (1797 — 1798), ἐχειροτονήθη ὑπ' αὐτοῦ τῷ
1797 ἀρχιεπίσκοπος Τζίας καὶ Θερμιῶν. Τιμώμενος δὲ καὶ ἀγα-
πώμενος ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Ε' διὰ τὴν ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν
καὶ τὴν ἐν γένει ἀρετὴν του προήχθη τῷ 1819 εἰς μητροπολί-
την Κεῖας (οὕτω) καὶ Θερμιῶν ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας
πατριαρχίας τοῦ αἰοδίου πατριάρχου (1818—1821). Ῥητῶς
δὲ ἀναγράφεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐντετειχισμένη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου
τῆς ἐν Κύθνῳ μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Βαρβάρας,
ἣτις ἀνηγέρθη ἐπιμελείᾳ τοῦ Νικοδήμου, ὅτι τῆς τιμῆς ταύτης
ἤξιώθη ὁ Νικόδημος δι' εὐρέστησιν. Ἡ ἀνέκδοτος αὐτῆ ἐπι-
γραφὴ ἔχει ὧδε:

ΑΝΕΔΕΙΜΑΝΤΟ ΤΟΝ ΝΕΩΝ ΤΟΥΤΟΝ ΤΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΟΤΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΟΣΤΙΣ ΚΑΙ
ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΙΒΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΔΙ' ΕΥΑΡΕΣΤΗΣΙΝ ΗΞΙΩΘΗ
ΚΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΙΩΝ ΚΥΡΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΕΕ ΑΝΔΡΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΙ ΑΥΤΟΥ ΑΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ
ΤΑΥΤΗΝ ΘΕΡΜΙΑ ΟΙΚΟΥΝΤΕΣ.

ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΩΚΑ : ΜΑ'Ι·ΟΥ ΠΡΩΤΗ
ΧΕΙΡ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ ΛΛΟΥΤΑΡΗ. . .

Ἦτοι:

Ἄνεδείμαντο τὸν νεὼν τοῦτον τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ὅτε μητροπο-
λίτης, ὅστις καὶ πρῶτος τοῦ προβιβασμοῦ του δι' εὐαρέστησιν ἤξιώθη,

Κίας και Θερμίων Κύριος Νικόδημος ὁ ἐξ Ἄνδρου καὶ ἐπαρχιωτὰς αὐτοῦ ἅπαντες οἱ τὴν νήσον ταύτην Θερμία οἰκοῦντες.

Ἐν ἔτει αὐκδ' : Μαΐου πρώτη.

Χαῖρ πρωτόπαπα Λαουτάση...

Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἐν συνεχείᾳ κεχαραγμένα χωρὶς νὰ χωρίζωνται αἱ λέξεις. Ἐν τέλει λέξις τις ἀποστρεφμένη εἶνε ἀδιάγνωστος, ἅτε καὶ τῆς ὄλης ἐπιγραφῆς καλυπτομένης ὑπὸ παχέος ἐπιχρίσματος ἀσβέστου ¹.

Μιμητῆς δὲ καὶ ζηλωτῆς γενόμενος ὁ Νικόδημος τοῦ εὐνοοῦντος αὐτὸν σεπτοῦ πρωθιεράρχου ἐμεμίμησε παντὶ σθένει περὶ ἰδρύσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ παροικίᾳ σχολείων, ἀνεγέρσεως ναῶν, συστάσεως φιλανθρωπικῶν καταστημάτων καὶ τῶν τοιούτων, καταβάλλων πρὸς τοῦτο ἐξ ἰδίων καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ὀβολόν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι τῆς πενιχρᾶς ἐπισκοπῆς του, ἀποτελουμένης ἐκ μόνων τῶν δύο νήσων Κέας καὶ Κύθου (Τζίας καὶ Θερμίων) ἦσαν ὅλως ἀνεπαρκεῖς πρὸς συντέλεσιν τοιούτων κοινωφελῶν ἔργων, ἀπεδήμησε τῷ 1820 εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαυίαν, ὅπως ἐκεῖ συλλέξῃ ἐράνους πρὸς ὀργάνωσιν καὶ συντήρησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συσταθείσης ἐν Κέα σχολῆς ἐλληνικῶν γραμμάτων.

Κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν εἰσβολὴν εἰς Μολδαυίαν τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ὁ Νικόδημος εὐρίσκετο εἰς Ἰάσιον καὶ ἔλαβε τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργόν καὶ ἐξόχως τιμητικόν καὶ συγχινητικόν μέρος· διότι ὁ Νικόδημος ἠύλογησε τὸν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστατικὸν στρατὸν ἐν Μολδαυίᾳ, ἐκοινώνησε τοὺς ἐτοιμοπολέμους τῶν ἀχράντων μυστηρίων, περιέζωσε τὸν πρίγκηπα Ὑψηλάντην τὸ

1) Τὸ ἀντίγραφον ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Παρασκευοπούλου τῇ παρακλήσει τοῦ κ. Παρ κλέους Ἰ. Μαζαράκη, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν ἡμῖν τοῦτο προφρόνως. Διὸ καὶ δημοσίᾳ πολλὰς ἀμφοτέροις ὁμολογοῦμεν τὰς χάριτας.

Ξίφος του και ἀπηύθηνε πρὸς τοὺς συγκεντρωμένους μαχητὰς ἐυθουσιώδη προσιώνησιν.¹

Μετὰ τὴν ἀτυχή ἐκβασιν τοῦ ἐν Μολδοβλαχία ἀγῶνος ὁ Νικόδημος διελθὼν μετημφισμένος και ἐν μυρίοις κινδύνοις τὴν Αὐστρίαν ἐπανάκαμψε διὰ Τεργέστης εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του περιλυπος ἕως θανάτου. Τοιαύτην δὲ θλίψιν ἠσθάνθη ὁ εὐαίσθητος και εὐγνώμων ἀνὴρ ἐπὶ τῷ μαρτυρικῷ θανάτῳ τοῦ εὐεργέτου του πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', ὥστε ὁ πρότερον διαχυτικὸς και ἱλαρὸς χαρακτήρ του, ὑποστὰς βαθὺν κλονισμόν, μετεβλήθη ἄρδην, σκυθρωπὸς δ' ἐφεξῆς οὐδέποτε πλέον ἐθεάθη γελῶν ἢ και ἀπλῶς μειδιῶν μέχρι τοῦ θανάτου του.

Καὶ τοι δ' ἔνεκα τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως ὁ Νικόδημος διέκοψε τὴν περιοδίαν του, και δαπανηρὸν ἐπιχειρήσας ἔνεκα τῶν περιστάσεων ταξειδίον ἐπανόδου κατηνάλωσε μέγα μέρος τῶν συλλεγέντων ὀλίγων χρημάτων, ἤρχισεν οὐχ ἤττον θαρραλέως τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἀνέγερσιν εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τοῦ 1818, και ὁ ἴδιος ἀκόμη ἐργαζόμενος αὐτοπροσώπως και ἰδίαις χερσὶν εἰς τὴν οἰκοδομὴν πρὸς παραδειγ-

1) Περὶ τοῦ Νικόδημου ὁ σύγχρονος αὐτῷ Φραντζῆς γράφει :

«Ὁ δὲ Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του στρατοῦ ἐξελθὼν τοῦ ναοῦ διέβη διὰ τῆς Ἡγεμονικῆς Αὔλης, προηγούμενου τοῦ νῦν ἀρχιερατεύοντος Κέας, ἐνδεδυμένου τὸν ἱερὸν μανδύαν και κρατοῦντος τὸν σταυρὸν εἰς τὰς χεῖρας». Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Πρωτοσυγκέλλου, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, τ. Α' (ἐν Ἀθήναις, 1839), σ. 180. Καὶ ἀλλαχοῦ:

«Ὁ Μητροπολίτης Τζίας Νικόδημος, κατ' ἑλε φιλήσυχος, ἐκπληρῶν μὲ πολλὴν ζῆλον τὰ ἀρχιερατικὰ χρέη του, παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ πρῶτην τελετὴν τοῦ Ἁλ. Ὑψηλάντου, ὅτε ἀπὸ Ἰάσιου ἐστρατολόγησε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐναρξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως». Φραντζῆς, ἐνθ' ἀν., τ. Δ', σ. 101. πρὸλ. Α. Μηλιαράκη, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, σ. 265. — Α. Ν. Βάλληδα, Κυθνιακά, σ. 72 και 83—5. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Κύθου, σ. 78—9 και 99—102. — Ἰωάννου Ν. Ψύλλα, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας, σ. 182—3, 200—201 και 246.

ματισμόν τῶν κατοίκων. Οὕτω δε κατώρθωσε ταχέως νὰ φέρῃεις πέρας τὴν λαμπρὰν σχολήν, ἣτις ἀπετέλει τὸ ὄνειρον καὶ τὸ χάρμα τοῦ βίου του.

Ἐξοχος τῷ ὄντι ἀρετὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὑπῆρξεν, ὅτι αὕτη οὐδέποτε ἐπαυσεν ὑποστηρίζουσα παντοιοτρόπως τὴν ἐξάπλωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς παιδείας ἐν τῷ χριστεπωνύμῳ αὐτῆς πληρώματι. Μεταξὺ δ' ἄλλων ἐπίσκοποι καὶ πατριάρχαι μετέβαλον τὰς ἑδρας αὐτῶν εἰς σχολεῖα καὶ εἰς αὐτὰ ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων ἐδίδασκον, ἄλλοι δ' ἐδιδάσκοντο, ἐνθυμούμενοι βεβαίως τὸ παράδειγμα τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Σόλωνος. Κατὰ τὴν μνητυρίαν τοῦ γερμανοῦ Γερλαχίου καὶ τοῦ ἡμετέρου Μαλαξοῦ, ὁ διάσημος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β' ὁ τούπικλην Τρανός, ὢν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐμαθήτευσεν σπουδάζων Διαλεκτικὴν, Ἠθικὴν καὶ Ῥητορικὴν ¹. Ἐκ δὲ τοῦ ὄλου τότε τῶν διδασκάλων ἡμῶν τὸ πλεῖστον μέρος ἀπετελεῖτο ἐκ κληρι-

1) Κ. Ν. Σάθα, Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'. Περὶ Ἱερεμίου τοῦ Β' μετὶ τῶν ὡς αὐτῶς ὁ φιλιετωρ ἀναγνώστης Ἰ. Μεσολωρᾶ, Ἱερεμίου τοῦ Β' καὶ τῶν διαμαρτυρομένων θεολόγων τῆς Βυρτεμβέργης τὰ γράμματα περὶ τῆς Αὐγουσταίας ὁμολογίας (Ἀθήναι 1881). Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου, Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κ. Ν. Σάθα, σ. 17—18. — Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σ. 518—525. — Κωνσταντίου Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου, Βιογραφία καὶ Ἐλάσεις Συγγραφεὶ ἐκδ. ὑπὸ Θεοδώρου Μ. Ἀριστοκλέους (ἐν Κων) πόλει, 1866), σ. 144—145. — Β. Α. Μυστακίδου, Ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Β' ὁ Τρανός καὶ προσωπογραφία αὐτοῦ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. ΙΔ' (1864), ἀριθ. 36, σ. 283—285. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ὁ Τρανός καὶ αἱ πρὸς τοῦς διαμαρτυρομένους σχέσεις καὶ τὸν 15' αἰῶνα, ἐνθ. ἀν., σ. 300 κ. ἐ. — Τοῦ αὐτοῦ, Πατριαρχικὴ σελίς (1890) καὶ Ἱερός Κληρὸς κατὰ τὸν 15' αἰῶνα (Ἀθήναι 1892). Βλ. καὶ Ἰωάννην Σικελίωνα ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Α' σ. 31 κ. ἐ., ἐνθ καὶ λαμπρὸν πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἱερεμίου Β'.

κῶν παντοῦ βαθμοῦ, ἀρχιμανδριτῶν, πρωτοσυγκέλλων, διακόνων καὶ ἀπλῶν μοναχῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπων, ὡς ὁ περιώνυμος πρῶτην Μονεμβασίας Σαμουήλ ὁ Κύπριος, ὁ ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου Μελιπνῆς ἐπώνυμος ἐπίσκοπος καὶ εἶτα Μεσημβρίας μητροπολίτης Ἰωσήφ Λεφάκης ¹ καὶ ἄλλοι σοφοὶ καὶ ὑπέροχοι ἄνδρες, διδάξαντες ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταλαμπαδεύοντες τὴν πατρῶαν σοφίαν καὶ δαδουχοῦντες τὸ ἐν ἐρεβώδει σκότει κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος δουλεῖον Γένος. Ὁ ἀναγινώσκων τὴν περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας συγγραφὴν τοῦ Κ. Ν. Σάθα παρατηρεῖ, ὅτι ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων περίπου λογίων ἀνδρῶν, τῶν ἐν αὐτῇ ἀναγραφουμένων, τὰ δύο τρίτα καὶ πλεόν ἐξ αὐτῶν ἦσαν κληρικοί. Ἄπαντες δὲ οὗτοι κατηνάλωσαν τὸν εὐσεβῆ βίον των συγγράφοντες ἢ διδασκόντες τὸ ἔθνος των καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν πενίᾳ καὶ δωρεάν.

Τὸ εὐγενές τούτων παράδειγμα ἐμιμήθη καὶ ὁ Νικόδημος, τοῦ ὁποῦ εὐλόγως λαμπρον ἔπλεξεν ἐγκώμιον τῷ 1818, ἀποθανάτισας πράγματι αὐτόν, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἐν τοῖς εἰς τὴν Βολισιανὴν ἐκδοσιν τοῦ Ὅμηρου θαυμασίοις Προλεγομένοις του, ἐν οἷς περιλαμβάνεται καὶ ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου συσταθείσης ἐν Κέῳ Σχολῆς. Ἴδου ἡ συγκινητικὴ ὄντως ἀφήγησις τοῦ Κοραῆ :

« Ἡ ἐπιστολή, γραμμὴν ἀπὸ τὴν νήσον Κίαν (τὴν παλαιὰν Κέω), καὶ ἀπὸ φίλον ἐντόπιον τῆς νήσου, ἐδιαλάμβανε τὰ ἑξῆς : «Εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν Κίαν ἦτο πρό πολλοῦ σχολεῖον ἑλληνικόν, διατηρούμενον μὲ ἐξοδα τῆς πόλεως. Ἀλλὰ περιστάσεις καὶ ἀνωμαλῖαι πολιτικαί, (αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν καὶ ἐμὲ νὰ φύγω πολλὰ νέος ἀπὸ τὴν πατρίδα μου, κατὰ τὸ 1791 ἔτος), ἔφεραν τοὺς συμπατριώτας μου εἰς ἐνδειαν τόσον μεγάλην,

1) Βλ. περὶ τούτου ἰδίαν ἡμῶν μονογραφίαν, ἀνέκδοτον ἔτι.

ὥστ' ἐβιάσθησαν νὰ παραιτήσουν τὸ σχολεῖον εἰς ἐρήμωσιν διδασκάλου καὶ μαθητῶν. Τὸ κτίριον ἦτο καλόν, καὶ εἰς χαριεστάτην θέσιν κτισμένον· ἀλλὰ παραμεληθὲν οὕτω, κατεκρημνίσθη εἰς τρόπον, ὥστε δὲν ἐγνωρίζετο πλέον ἂν ἦτο σχολεῖον. "Ἐμεινεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἕως τὸ 1805 ἔτος Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀρχιερατεύετο ἡ πατρὶς μου ἀπὸ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀρχιερέα Νικόδημον, "Ἄνδριον τὴν πατρίδα καὶ ἀνδρεῖον τὴν ψυχὴν. "Ὁ καλὸς οὗτος ἀρχιερεὺς ἦτο στολισμένος μὲ παιδείαν, ὄχι ὅμως ἀνάλογον μὲ τὸν ὅποιον ἔχει ἔρωτα παιδείας σφοδρόν· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ὠφελήσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας του, καὶ μὲ δαπάνην τοῦ κοινοῦ καὶ ἰδικὴν του ἀνῶρθωσε τὸ κατακρημνισμένον σχολεῖον. "Ἐξέυρεις τί ἔκαμνεν ὁ καλὸς οὗτος ποιμὴν διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς οἰκοδομοῦντας ἐπαρχιώτας του; "Ἐρρίπτε τὴν μηλωτὴν, ἐζώνετο τὴν ποδιάν, καὶ μὲ τὴν βαρεϊάν, μὲ τὸν λοστὸν, τὴν σφήναν κ.τ.λ. εὐγανεν ὁ ἴδιος πέτρας, καὶ ἐβοήθει τοὺς ὑπουργοὺς νὰ τὰς φέρουν εἰς τὸ κτίριον. Τελειωθείσης τῆς οἰκοδομῆς, ἔφερον εἰς τὸ σχολεῖον δύο διδασκάλους, τὸν μὲν Κεῖον, τὸν δὲ Πάριον. "Ἐσυνάχθησαν πολλοὶ νέοι συμπατριῶταί μου μαθηταί. "Ὁ δὲ χρηστὸς Νικόδημος ἐνθρονίσθη καὶ αὐτὸς μαθητῆς, τελειοποιούμενος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ διδασκόμενος τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ¹, διεγείρων οὕτω

1) Τοιαῦτα εὐγενῆ παραδείγματα δὲν ἦσαν σπάνια κατὰ τὴν εἰς τὴν παιδείαν καὶ μάθησιν ὀργῶσαν ἐκείνην περίοδον τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν βίου. Οὕτω πλὴν τοῦ προσηγουμένου παραδείγματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερομίου Β' τοῦ ἐπικληθέντος Τρανεῦ, καὶ τῶν ἄλλων προαναφερθέντων ἱεραρχῶν (βλ. σ. 4—5), ὁ τελευταῖος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Ἀνθιμος οὐδαμῶς ἠσχύνετο νὰ μαθητεύῃ ἀρχιερεὺς ὧν παρὰ τοῖς ἐν Ἀθῆναις διδασκάλους Παῖσιφ καὶ Κοσμῶ. Θ. Ν. Φιλαδελφέως, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ ἀθηναίου διδασκάλου Ἰωάννου Μπενιζέλου. Περιοδ. < Ἀρμονία >, ἔτ. Α' (1900), σ. 268.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. Β', σ. 260, σ. 1.

καὶ τοὺς ἱερεῖς νὰ κάμνουν τὸ αὐτό "Ἀκουσον ἀκόμη, ἂν δὲν βαρύνεσαι. Ὁ Νικόδημος, ἔχων ἀδελφὴν καλὴν, τὴν ἔδωκε γυναῖκα εἰς τὸν Πάριον διδάσκαλον, ὀνομαζόμενον Καλούδην. . . . με συμφωνίαν νὰ ὑπάγῃ ὁ Πάριος διδάσκαλος εἰς τὴν Χίον, νὰ σπουδάσῃ με δαπάνην τοῦ Νικοδήμου τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν τρεῖς χρόνους πλησίον τοῦ Βάμβα, ἔπειτα δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κίαν καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἐπὶ ζωῆς του τὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων εἰς τὸ σχολεῖον ¹ .

« Ἀφοῦ ἀνέγνωσα τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐπιστολήν, καὶ τὴν ἐφίλησα με δάκρυα, φανταζόμενος τὴν ὥραν ἐκείνην, ὅτι ἐφίλου ἐναγκαλιζόμενος τὸν γνήσιον Ἕλληνα, τὸν ἀληθῶς καὶ τῆς πατρίδος φίλον, καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας σεβαστὴν, Παρακαλῶ σε τώρα, Δέσποτά μου, εἶπα πρὸς τὸν Θεῶνα, νὰ με κοινωνήσῃς τὴν ὅποιαν μέλεις νὰ κάμῃς ἀπόκρισιν εἰς τὴν εὐάγγελον ταύτην ἐπιστολήν. — Πρὸς τίνα νομίζεις ὅτι μέλλω νὰ ἀποκριθῶ; — Χωρὶς ἀμφιβολίαν, πρὸς τὸν γράφαντα φίλον σου. — Κτὶ πρὸς αὐτόν, καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα. — Τὸν γνωρίζεις προσωπικῶς; — Καὶ τίς ἡ χρεῖα νὰ τὸν γνωρίζω; Γνωστὸν εἰς ὅλον τὸ Γένος τὸν κάμνουσι τὰ ἔργα του. Ὅσοι ἐπαγγέλλονται φιλογένειαν, χρεωστοῦν νὰ βοηθῶσι τὸ γένος, οἱ μὲν δυνάμενοι, με εὐεργεσίας ἐμπράκτους· οἱ δὲ κατ' ἐμὲ ἀδύνατοι, εὐχαριστοῦν-

1) Ὁ διδάσκαλος Καλούδης, συζευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Νικοδήμου καὶ δαπάνη αὐτοῦ ἐκπαιδεθεὶς ἐν Χίῳ, ἐπεδείξατο μετὰ ταῦτα διαγωγὴν ἐκείσχυον, διατρίβων δ' ἐν Λιβόρνῳ τῷ 1828 ἐπέληθησε νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον ζωῆς τῆς συζύγου του καὶ δύο θυγατέρων του, δι' ὅπερ ὁ Νικόδημος ἐρωτηθεὶς ἔγραψε πρὸς τὴν κοινότητα Λιβόρνου, δηλῶν αὐτῇ τὰ κατὰ τὸν Καλούδη. Π. Γ. Ζερλέντου, Περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς Σχολῆς. «Παρνασσός», τ. Θ' (1885), σ. 338, σημ. 1. Τὸν Καλούδη ἀντικατέστησεν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Κέας ὁ Νικόδημος διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἱερομονάχου Μητροφάνους, ὅστις ἦτο λίαν ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διετέλεσε δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκαλος ἐν Σάμῳ.

τες κἀν διὰ λόγου τοὺς εὐεργέτας του. — Τί μέλλεις νὰ τὸν γράψῃς; — Πολὺ περίεργος εἶσαι . . . νὰ μὴ σὲ βασανίζω ὁμῶς μετὴν ἀναβολήν, ἰδοὺ ποία θέλει εἶσθαι ἡ ὕλη τῆς μικρᾶς μου ἐπιστολῆς. Μὴ σὲ ἀηδιάσῃ τώρα ἡ ἀσυνταξία τῆς· ἀκουσέ την ὡς σχεδίασμα· ὅταν τὴν γράψω θέλω τὴν μορφώσει καλλήτερα. — Λέγε, Δέσποτά μου· εὐχαριστοῦμι καὶ εἰς τὸ σχέδιον. Ἄργὰ μόνον, ὅσον δύνασαι, παρακαλῶ σε νὰ τὴν ἀπαγγείλῃς.

Τοῦτο τὸν ἔλεγα, διὰ νὰ λάβω καιρὸν νὰ τὴν ἀντιγράψω καθόσον τὴν ἐπρόφερον. Ἴδου λοιπὸν τί διελάμβανεν ἡ ἐπιστολή του :

« Σεβασμιώτατε τῆς Κίας Ἱεράρχα, σὲ προσκυνῶ ταπεινῶς ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς τῆς Βολισσοῦ.

« Δὲν εἶμαι γνωστὸς εἰς τὴν πανιερότητά σου, διότι δὲν ἠτύχησα νὰ κάμω τίποτε ἄξιον γνωρίσεως ἔργον· ἐξεναντίας ἡ πανιερότης σου ἐγνωρίσθης εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας· διὰ τὰς ὁποίας, ὡς τέκνον τῆς Ἑλλάδος, τολμῶ κ' ἐγὼ νὰ σὲ εὐχαριστήσω. Ἐδειξες ἐμπράκτως, Δέσποτά μου, ὅ,τι λέγει ὁ προφήτης περὶ τῶν καλῶν ποιμένων: Χεῖλη ἱερέως φυλάσσεται γινῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ· διότι ἄγγελος κυρίου παντοκράτορός ἐστι ¹. Ἄλλὰ τί λέγω ἄγγελος; Προθυμούμενος νὰ τελειοποιήσῃς διὰ τῆς παιδείας τὸ ὁποῖον ἐχάρισεν εἰς τὰ πρόβατά του λογικὸν ἢ πανάγαθος πηγὴ τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας, ὑπερβαίνει καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ γίνεσαι θεός, κατὰ τὸ, Ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ ὑψίστου, καὶ αὐτὸ εἰς τοὺς λογικοὺς ποιμένας προσηρμοσμένον ἀπ' ἄλλον προφήτην ². Δὲν σὲ λανθάνει, Δέσποτά μου, τί ἔλεγε περὶ τῶν βασανιζόντων, διὰ τὴν ἀμαθίαν, κακῶν τὰς πόλεις

1) Μολαχ. β', 7.

2) Δαυίδ, Ψαλμ. κα', 6.

ὁ θεὸς Πλάτων, ὅτι τὰ κακὰ δὲν θέλουν παύσει, ἂν δὲν φιλοσοφῶσιν οἱ ἡγεμόνες, ἢ δὲν ἡγεμονεύωσιν οἱ φιλόσοφοι. Λέγω ἂν ἔγω περὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅτι τώρα ἐλπίζεται ἡ παύσις τῶν δυστυχιῶν τῆς, ὅταν οἱ πνευματικοὶ τῆς ὁδηγοὶ φροντίζουσιν νὰ φωτίσωσι μὲ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας τοὺς ποτὲ κατασταθέντας ἄλλων φωτιστάς Ἑλληνας. Τοῦτο σήμερον εἶναι τῶν ἱερωμένων ὅλων τὸ κοινὸν χρέος· χρέος ὄχι μικρότερον ἀπὸ τὴν ἱερωγίαν τῶν μυστηρίων, ἂν θέλωμεν νὰ μὴν ὀνομαζώμεθα τυφλοὶ τυφλῶν ὁδηγοί, μὴδὲ νὰ ρίπτωμεν τοὺς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων. Εἶθε, Σεβασμιώτατε Ἱεράρχα, αἱ εὐχαὶ καὶ τὸ καλὸν σου παράδειγμα μᾶς καταστήσωσιν ὄλους θεοὺς!»¹

Τῷ 1824 παρέλαβεν ὑπ' αὐτὸν ὁ Νικόδημος καὶ τὴν Σέριφον, ἅτε τοῦ ἐπ' αὐτῆς κανονικῶς ἀρχιερατεύοντος μητροπολίτου Σίφνου ἀπόντος μέχρι τοῦ 1830 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1830 φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν τῇ ἀπὸ 25 Ἰουνίου τοῦ ἔτους ταύτου πρὸς τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν ἀναφορᾷ τῶν κατοίκων Κέας περὶ τῆς ἐκλογῆς ὡς ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ ταύτῃ ὑπογράφεται οὕτω: «Ὁ ἀρχιερεὺς τῆς ἐπαρχίας Κέας καὶ Θεσμίων Νικόδημος». Τῷ 1833 μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν Ναυπλίῳ συνελθόντων ἀρχιερέων καὶ ὑπέγραψε τὴν 15 Ἰουλίου τοῦ ἔτους τούτου τὸ συνταχθὲν πρωτόκολλον περὶ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς συστάσεως Συνόδου διαρκεσῶς, ἐγείρας τὸν χόλον τῶν κρινόντων ἀντικανόνικην καὶ παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέσμια τὴν ἐνέργειαν ταύτην².

1) [Ἀδαμαντίου Κοραΐ]. Ὁμήρου Ἰλιάδος ῥ ψωδία Γ', μετ' ἐξηγήσεων παλαιῶν καὶ νέων. Ἐκδοσις Βολισσία, Ἐν Πορταίοις, Ἀσκή, σ. 1α'—1δ'.— Συλλογὴ τῶν προλεγομένων τοῦ αἰοιδίμου Κοραΐ, ὅσα μέχρι τούδε δὲν ἐτυπώθησαν εἰς τόμον ἴδιον. Τμήμα πρῶτον. Τὰ εἰς τὸν Ὀμηρον προλεγόμενα. Ἐν Ἀθήναις, 1842, σ. 82—85.

2) «Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως», ἔτ. 1833, σ. 64.— Στεφάνου Γιαν-
ΘΕΟΛΟΓΙΑ, ΤΟΜ. Γ' Β' 1925

Ἐν ἔτει 1836 ἡ ἔδρα τοῦ Νικοδήμου μετετέθη ἐπὶ βραχὺν τινα χρόνον ἐκ Κέας εἰς Μεσαρίαν τῆς Κύθου, εἶτα δ' ἐπανήλθεν εἰς Κέα, γενομένην αὐτῆς ἔδραν τῆς ἐπισκοπῆς Κέας, Κύθου καὶ Σερφου ¹.

Ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν Κέα ὁ ἐνάρετος ἱεράρχης τῇ 15 δεκεμβρίου 1842 πενέστατος, ἀρχιερατεύσας θεοφιλῶς καὶ ὀσιῶς ἐπὶ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ².

Ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ τὸ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος καὶ σύνταξιν 200 δραχμῶν κατὰ μῆνα, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰς 100 ἐλάμβανε, τὰς λοιπὰς καταλιπὼν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους.

νακοπούλου, Συλλογαὶ τῶν Ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον. Ἐν Ἀθήναις, 1901, σ. 15.—Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Τὰ Σφραγίσματα ἐκκλησιαστικὰ Συγγράμματα, ἐκδιδόντες Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, τ. Β' σ. 168 καὶ τ. Γ' σ. 186—188.—Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1715 καὶ λήγουσα τὸ 1835, τ. Γ' σ. 136 κ. ε.—Γ. Α. Μαυροκορδάτου, Περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1852, σ. 19.—Πρόλ. [Θ. Φαρμακίδου] Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἡ περὶ Ἀληθείας, ἐν Ἀθήναις 1852, σ. 5, 7, 11.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπολογία, ἐν Ἀθήναις 1840, σ. 24 κ. ε.—Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Συνάψεις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχιερέων κατὰ τὸ 1855. «Πάντατος» Ἀλεξανδρείας, ἔτ. Η' (1916), ἀριθ. 6.

1) Κωνστ. Μ. Ράλλη, Περὶ μεταθέσεως τῆς ἐπίσκοπικῆς ἔδρας. «Ἐπισημονική Ἐπετηρὶς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου», ἔτ. 1912, σ. 95, σημ. 1. Πρόλ. Α. Β. Ἰλληθδα, Κυθηνακὰ, ἐν Ἐρμούπολει, 1882, σ. 72. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία τῆς γῆς τοῦ Κόθου, ἐν Ἀθήναις, 1896, σ. 101—2.

2) Τὴν 28 Ἰανουαρίου (9 Φεβρουαρίου) 1843 ἐξέδθη Β. Διάταγμα, δυνάμει τοῦ ὁποίου «ἡ προσωρινὴ ἐπισκοπὴ Κύθου», ἥτις διὰ τὴν ἀρτίως συμβῆσαν τελευτὴν τοῦ ἐκ μακαρίας τῆς λήξει Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κυρίως Νικοδήμου μένει χηρεύουσα, ἐνοῦται μὲν τὴν μόνιμον Ἐπισκοπὴν τοῦ ἐν ὧ καίται Νομοῦ τῶν Κυκλάδων, τῆς ὁποίας ὁ Ἀρχιερεὺς καθύπευθε ἐν τῇ Ἐρμούπολει Σέρφου».

Ἔνεκα τῶν σπανίων αὐτοῦ ἀρετῶν καὶ τῆς ἀκρας ἀγαθότητος καὶ μελιχιότητός του ὁ Νικόδημος ἐκτρέφετο κυριολεκτικῶς ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του. Σπανίως δὲ ἱεράρχης θανῶν ἐθρηνήθη τσοῦτον ὅσον ὁ αἰοίδιμος Νικόδημος, τὸν νεκρὸν τοῦ ὁποίου ἠκολούθησε μέχρι τοῦ τάφου ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου Κέας ἐν δακρύοις καὶ ὀλολυγμοῖς, ὡς εἰ ἕκαστος τῶν ἀκολουθούντων ἐκήδευε τὸν ἀληθινὸν αὐτοῦ πατέρα.

Ὅτι καὶ ἂν εἶχε τὸ διέθεσε ζῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῆς πενιχρᾶς ἐπισκοπῆς του. Ἐν μόνον τῷ ὑπελείπετο ὄντως βαρύντιμον, ἡ θαυμασιά αὐτοῦ χρυσοῦφραντος ἀρχιερατικῆ στολή, τὴν ὁποίαν εἶχε δωρήσῃ πρὸς αὐτὸν ὁ αἰοίδιμος ἐθνομάρτυς οἰκουμηνικός πατριάρχης Γρηγόριος δ' Ε' ὅτε ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἀρχιερέα. Ταύτην ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπέστειλε δωρήσας πρὸς τὴν ἐν Ἄνδρῳ εὐαγῆ Μονὴν τῆς Παναχράντου ἥτις ἦτον ἡ Μονὴ τῆς μετανοίας του, διότι εἰς ταύτην ἐκάρη μοναχὸς πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐξ Ἄνδρου εἰς Κωνσταντινούπολιν¹. Τὴν στολὴν ταύτην, λόγῳ τῆς προελεύσεως αὐτῆς, συχνὰ ἐφέρει κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς ὁ ἐν μακαριστοῖς ἐπίσκοπος Ἄνδρου Μητροφάνης. Ἐξ αὐτῆς δ' εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Νικόδημος ἦτο βραχέος ἀναστήματος, καθ' ὅσον ἂν καὶ ὁ Μητροφάνης δὲν ἦτο μεγαλόσωμος, ἐν τούτοις ἡ στολὴ τοῦ Νικοδήμου μόλις προσηρμόζετο εἰς τὸ ἀνάστημά του.

¹ Ἐγραφον ἐν Ἄνδρῳ, φεβρουαρίου μεσοῦντος 1924.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

1) Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1811 μεταβὰς εἰς Ἄνδρην ὁ Νικόδημος καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονὴν τῆς Παναχράντου προσέφερεν εἰς αὐτὴν γρόσια 500 κατὰ σημαίωμᾶ σωζόμενον ἐν καταστίχῳ τῆς Μονῆς ταύτης καὶ ἔχον ὡς: «1811 Σεπτεμβρίου 14 ἦλθεν ὁ πανιερότατος καὶ σεβασμιώτατος ἡμῶν ἅγιος Τζίας κύριος κύριος Νικόδημος καὶ ἔδωκε διὰ παράδοσίν του γρόσια πεντακόσια». Πρὸς καὶ Ι. Κ. Βογιατζίδου, Ταξιδιωτῶν ἐνθυμησις τοῦ ἸΗ' αἰῶνός.